

spreekt het van zelf, dat waar de uitspr. verdubbeling eischt geene verzachting te pas komt: *bef*, *beffen*; *bus*, *bussen*.

Meerv. van eigennamen.

152. Het mrv. der eigennamen is aan dezelfde regels gebonden als gemeene namen: De *Cicero's*, de *Catilina's*, de *Nero's* en *Caligula's* (volgens § 144. II). De beide *Brutussen*; er waren onder de Romeinsche Keizers meer *Domitianen* dan *Titussen*. Men vond te allen tijde onder de koningen meer *Rehabeams* dan *Salomo's* of *Davids*.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

OVER BIJVOEGELIJKE NAAMWOORDEN.

Bepaling.

153. Een bijv. nmw., zeiden wij § 73, is de naam van eene eigenschap of omstandigheid, welke ik mij voorstel als in of aan eene zaak aanwezig—welke ik, in gedachte, als het ware *daarbij voeg*.

Dat de wijze van voorstelling hier alles afdoet, blijkt daaruit, dat de eigenschap in het afgetrokkene beschouwd, niet anders dan door een zelfst. nmw. kan uitgedrukt worden. Zij wordt, om met Bild. te spreken, *verzelfstandigd*, b. v.: *De dikke boom*, *de vlugge jongeling*; *de dikte des booms*, *de vlugheid des jongelings*. In het eerste paar voorbb. hebben wij een enkel voorw. door zekere eigenschap gewijzigd; in het tweede paar, twee afzonderlijke voorww., waarvan het eene als bezitter van het andere voorkomt.

Gevolgtrekking.

154. Het bijv. nmw., als zoodanig,¹ geeft derhalve *niet* een voorw., maar de wijziging van een voorw. te kennen, en is dus streng genomen voor get., gesl. en geval niet vatbaar, welke allen *attributen* van voorww. zijn. In zoo verre het van uitgg. verandert, geschiedt dit om deszelfs betrekking tot het zelfst. nmw. aan te wijzen, om het ontbrekende in de verbuiging hiervan aan te vullen, of eindelijk, om den hooger en lageren graad waarin eene eigenschap wordt toegekend, aan te duiden.

¹ *Als zoodanig* zeggen wij, want zoodra het als zelfst. gebruikt wordt verandert het van aard: *Er kan in een boek veel nieuws en tevens veel waars verrat zijn; maar wat baat het, wanneer het nieuwe niet waar, en het ware niet nieuw is?* Het wezen van een rededeel ligt niet in de gedaante van een w., maar in deszelfs beteekenis in het verband der rede.

Soorten van bijv. naamwoorden.

155. Men zou bijv. nmww. gevoegelijk naar hunne beteekenis in eigenschaps- en omstandigheidsww. kunnen onderscheiden; en de nuttigheid dezer onderscheiding is daarin gelegen, dat men onder de tweede benaming vele ww., die te onregte anders genoemd worden, tot de bijv. nmww. betrekken kan. Zoo zijn dan bijv. nmw. niet alleen die eigenschappen aanduiden, maar ook

1. Telww. en alle minder bepaalde benamingen van hoeveelheid: als *veel, weinig, geen, beide, menig, ieder, elk, alle, eenige, ettelijke, sommige* enz., of wel van hoedanigheid: als *zulke, dergelijke, andere, hoedanige, zoodanige, dezelfde, allerlei, allerhande* enz.

Voorts, 2. tijd- of plaats-bepalingen, als: *verleden, toekomend, aanstaande, tegenwoordig, verwijderd, verafgelegen, naburig, belendend* enz.

Eindelijk, 3. alle deelww. Dezen wijzigen niet zoo zeer het voorw. als deszelfs bestaan: *Een zittend mensch, een loopend paard, een gelezen boek.*

Nadere beschouwing der verbuiging van bijv. nmww.

156. Na hetgeen over dit onderw. in het Hoofdst. *Verbuiging* gezegd is, kunnen wij ons tot de volgende bijzonderheden bepalen. (Zie aldaar § 120.)

I. Een bijv. nmw. met een voornw. voorop, wordt even zoo verbogen als met het bep. lidw.¹ (Zie tweede voorb. van verbuiging § 109.)

II. Na de ww. *menig, eenig* en *zeker* blijft een bijv. nmw. in het M. en O. veelal onverbogen: *menig stout kind, zeker oud koopman*, maar niet in het V.: *menige zwakke moeder.*

III. Wat de verbuiging van een bijv. nmw. zonder zelfst. in het enkelv. betreft, hieromtrent is het gebruik nog wankelend. De beste schrijvers schijnen het daaraan te rigten dat men aan den 2. nmw. alleen de *n* zou toekennen, dus: de wijze, des wijzen, den wijze, den wijze.²

IV. Het weglaten der verzachtende *e* van het bijv. nmw. M. na het niet bep. lidw. is dikwijls niet onverschillig. Wanneer namelijk het zelfst. eenen werker of ook eenen ambtenaar te kennen geeft, dan wordt door de gezegde *e* weg te laten, de eigenschap door het bijv. nmw. uitgedrukt, meer op de verrigting dan op den

werker toegepast: *een sterk looper, eter, rooker* enz., is iemand die sterk *loopt, eet, rookt*, zonder dat hij juist sterk van ligchaam behoeft te zijn; *een groot schilder, een goed koning*, zijn als schilder en koning groot en goed; maar een *groot* schilder, is er een van meer dan middelmatige gestalte, en een *goede* koning, is goedaardig en toegevend, en misschien door overmaat daarvan *geen goed koning*.* Een *oud student*, een *oud soldaat* is een die lang aan de akademie of in dienst geweest is; maar *een oude student* en *een oude soldaat* zijn reeds bejaard, maar kunnen daarom nieuwelingen aan de H. S. en bij het leger zijn.³

V. Eindelijk merke men op dat de buigings uitgg. zoo wel van het bijv. nmw. als van het lidw. en bezitt. voornm. dikwijls verzwegen worden. De welluidendheid moet hierin tot rigtsnoer zijn.

Hetgeen door een net spreker verzwegen wordt, kan ook in de meeste gevallen bij het schrijven weg gelaten worden. Niemand, die geen liefhebber van teemen is, zal zeggen of schrijven: "Door eenen regelmatigeren voortgang zullen ook verhevenere waarheden door ons bereikt worden." Men zegge en schrijve kort af *een regelmatig* en *verheven*.⁴

¹ Weiland (Spr. bl. 88) wil de bezitt. voornmw. hiervan uitzonderen; maar wij bekennen dat wij de klem zijner redenering niet voelen, wanneer hij zegt: "Sommigen willen dat men b. v. *mijn lieve kind* schrijve; doch verkeerdelijk, dewijl men nimmer zal zeggen: *zijn wreede geweld, mijn scherpe zwaard*." Is dat wel zoo zeker? Wij zouden meenen dat men in *zijn wreede geweld* de e van het bijv. zou kunnen missen, omdat de eerste lettergr. van het volg. w. denzelfden doffen vokaalkl. heeft; maar waarom men niet even goed *mijn scherpe zwaard* als *mijn scherp zwaard* zeggen zou, kunnen wij niet bevroeden. Zie hier een ander voorb.: *De gierigaard kan van zijn lieve (lief?) geld niet scheiden*.

² Wij zullen over dit onderw. de resultaten van ons onderzoek kortelijk mededeelen; en hoewel hier bepaaldelijk van het enkelv. gesproken wordt, zullen wij, om er niet op terug te komen, ook omtrent het mrv. het noodige aanstippen. Dat de thans meer en meer veldwinnende wijs van het bijv. enkelv. te verbuigen, iets nieuws is, blijkt daaruit, dat S. Stijl, Borger en v. d. Palm, waarvan de eerste in 1804 en de laatste in 1841 overleed, eenparig de *n* als sluitletter in alle verbogen nmvv. gebruikten. Bij nieuwere schrijvers vinden wij den 3. en 4. nmv. zonder *n*; waarbij, zoo als het pleegt te gaan, een trapswijze voortgang op te merken is. Bij M. C. van Hall leest men b. v. op ééne plaats: *de standvastigheid van eenen wijze*, en op eene andere: *het laatste geschenk van eenen wijzen*. Zoo bij J. de Vries: *den schuldlige te straffen*; *den grootsten letterkundige* enz. en elders: *dien medegevolmagtigden*. Bij des Amorie van der Hoeven is het gebr. gevestigd, zoo lezen wij b. v. den 3. nmv.: "*Met eenen ernst die den ruwste en hardvochtigste door merg en beenderen dringt*," en den 4. nmv.: "*Met zijne spijt over den hem ontganen*

* Er is voor mij iets naïfs en bijzonder nadrukkelijks in de Kaapsche spreekwijs: Hij is zoo maar *slecht van goedheid*.

schat, vereenigen zich toorn en wraakzucht. Kon hij den eerste vergoeden, aan de laatsten voldoening verschaffen!" Zoo ook: *den geleerde, den aangekloagde* enz. zonder eenigen teruggang, voor zoo ver wij opgemerkt hebben, tot het vroeger spraakgeb. Bij Lublink Weddik (in zijne Gespr. in Soer. vorm) wisselt het oude met het nieuwe af; maar dit gebrek aan eenparigheid in dergelijke kleinigheden is dikwijls aan den corrector der proeven te wijten; om niet te zeggen dat de welluidendheid ook wel eens het oude boven het nieuwe kon doen verkiezen. Uit al het aangehaalde komen wij tot het besluit, dat de nieuwe wijze van verbuiging zich aanbeveelt, niet alleen door den voorang der opgenoemde schrijvers, maar ook van andere die niet minder gezag hebben, en dat de voorstanders daarvan de regelmaat volgen van het zelfst. nmw. *getuige*, hetwelk aldus verboden wordt: *de getuige, des getuigen, den getuige.* (Zie § 108, aant. 1.)

Wat nu het mrv. betreft, geldt in het algemeen het van ouds gevestigd gebruik om de sluitl. *n* te bezigen waar geene terugwijzing is op een voorafgaand zelfst. nmw. en daarentegen de *n* weg te laten, zoo vaak zulke terugwijzing plaats vindt; hetgeen overeenkomt met § 120. Maar met opzigt tot het laatste kunnen er twijfelachtige gevallen voorkomen, waarom wij dan ook hier tweederlei gebruik bij goede schrijvers aantreffen. Zie hier in het kort onze bevinding:

a. Wanneer twee bijv. nmww. zonder zelfst. bij elkander staan, wordt het eerste als bijv. en het tweede als zelfst. gebruikt: *Zoo vele anderen v. H.; die ingeeelde wijzen v. d. H.* En naar denzelfden regel in het enkelv. *den welmeenenden oude L. W.; den grootsten letterkundige. J. d. V.*

b. Bij de uitdrukkingen *de eerste* en *de laatste* in beide getallen, heeft men wel toe te zien of zij als plaatsvervangers staan, dan wel als bijv. nmww. waar het zelfst. bij gedacht wordt. Dit onderscheid is bij den anders keurigen S. Stijl niet altijd in acht genomen, en wordt ook door latere nette schrijvers wel eens verzuimd. Uit het boven aangehaalde voorb. van v. d. H. kan onze bedoeling het best blijken: "Met zijne spijt over den hem ontgane schat, vereenigen zich toorn en wraakzucht. Kon hij den eerste vergoeden, aan de laatsten voldoening verschaffen!" Dit houden wij voor juist, want hier is het geval van plaatsvervang. Zoo ook bij Stijl: "Niettegenstaande het verschil tusschen de wispelturige Grieken en de bezadigde Hollanders, waren deze scheuringen bij de laatsten de gevaarlijkste," dat is *bij de Hollanders*; niet *bij de laatste Hollanders*. Niet minder juist zegt hij elders: "De Nederlanders en de Franschen hadden op dit stuk strijdige inzigten. De eersten meenden dat zij genoeg zouden gewonnen hebben bij eene vaste vrede, de laatsten enz. Indien het aangehaalde, zoo als wij vermeenen, juist is, dan zijn de volgende voorbb. onjuist: *door Anjou en Leicester, vooral door den laatsten. S. St. Onder het bevel van den laatsten* (namelijk Cesar). v. H. *Slaven kunnen niet bestuurd worden als vrije mannen: het is niet over de laatste dat Augustus zich als opperheer heeft doen stellen.* v. H.

c. Groote oneenparigheid hebben we opgemerkt in de verbuiging van een bijv. nmw. onmiddelijk vóór een 2. nmv. Hier komen vooral de woorden *sommige, eenige, vele, de meeste* en voorts de overtreffende trap in aanmerking. M. C. van Hall zegt ergens: *den braafsten der Romeinen*. Wij erkennen dat het eene harde invulling zijn zou, om te zeggen: *den braafsten Romein der Romeinen*, maar wij kunnen er toch niets anders bij denken, en houden de verbuiging in het aangehaalde voorb. voor juist.

Naar deze regelmaat houden wij de onderstaande voorbb. in de eerste kolom voor juist, en die in de tweede, voor onjuist:

<i>Vele</i> zijner instellingen. S. St.	<i>Eenigen</i> onzer eerste graven. S. St.
<i>Vele</i> zijner papieren. S. St.	<i>De besten</i> der menschen. S. St.
<i>Sommigen</i> uwer. v. d. H.	<i>Sommigen</i> der overpriesters. v. d. H.
<i>Vele</i> zijner reizen. v. d. P.	<i>Vele</i> hunner. M. C. v. H.
<i>In de meeste</i> dezer landen. Ham.	<i>Anderen</i> hunner vrienden. M. C. v. H.
<i>Op vele</i> der kronkelpaden. Ham.	<i>De voornaamsten</i> onzer landgenooten. M. C. v. H.

Bij eenigen mijner lezers. L. W.

Men is blijkbaar zonder bewustheid van eenig vast beginsel te werk gegaan, en wij gelooven dat in vele der aangehaalde voorbb. de welluidendheid tot rigtsnoer is aangenomen.

Wanneer de 2. nmv. met *onder* of *van* omschreven wordt, gelooven wij dat het bijv. nmw. als zelfst. kan verbogen worden. Zoo lezen wij: de *geringen* en *behoefligen* onder zijne landgenooten v. d. H. door sommigen van Jacobus tijdgenooten v. d. H.

Maar ook hier, wanneer er van zaken, niet van personen gesproken wordt, zouden wij de *n* liever missen, omdat het bijv. nmw. dan noodzakelijk op het zelfst. wijst, dat nog komen moet, immers zegt men: *sommige* of *eenige* van mijne boeken zijn verloren geraakt; zoo lezen wij: *vele* van hare overgevoerde waren verkocht zijnde. S. St.

³ Nog iets anders is *oud*, wanneer het met het zelfst. tot een w. zamengetrokken is; immers een *oudburgemeester* is niet een burgemeester die zijn ambt reeds lang bekleed, noch ook een die hooge jaren bereikt heeft, maar eigenlijk in het geheel geen burgemeester: hij is het *geweest*. Even zoo is het met *oudkerkeraad*, *oudouderling*, *ouddiaken* enz. Het bijv. maakt dan met het zelfst. één w. uit, en blijft bij gevolg onverbogen. In het mrv. zegt men *oudburgemeesters*, *oudkerkeraden* enz. Tot dezelfde regelmaat behoort *grootschilder*, dat is een die groote beelden schildert, en *grofsmid*. Voorts laat het gebruik toe dat men *vóór man* en *mensch* even eens de *e* van het bijv. verzwijgt: *een goed mensch*, *een verstandig man*. Wie er lust toe heeft mag hiervan de reden uitpluizen. Zeer lezenswaardig is over dit onderw. Ten Kate Aanl. van bl. 367 tot 373; en niet minder belangrijk Bild. Verhand. over het gebr. van bijv. nmww. met of zonder uitgaande *e*. Zie's mans Taal- en Dichtk. Verscheidenheden, D. I.

⁴ Tot een rigtsnoer voor dezulken, die hun gehoor in dezen niet vertrouwen, volgt hier eene reeks van voorbb. Men zal daaruit ontwaren dat de uitlating meest plaats vindt, wanneer een toonlooze lettergr. vooraf gaat of volgt:

<i>Zijn eigen aloud geslacht.</i> v. H.	<i>Het bloeiend land.</i> L. W.
<i>Het toepasselijk deel.</i> v. d. H.	<i>Het thans levend geslacht.</i> L. W.
<i>Dat goed geweten.</i> v. d. H.	<i>Er is eene andere, een hooger stem.</i> v. d. P.
<i>Een logger denkwijze.</i> S. St.	<i>Eene zachter verklaring.</i> v. d. P.
<i>Zonder het heimelijk beginsel.</i> S. St.	<i>Het prachtig hof.</i> B.
<i>Grooter misslagen.</i> S. St.	<i>Het grootst gedeelte.</i> B.
<i>Op wijder afstand.</i> S. St.	<i>Van een open' brief voorzien.</i> v. d. P.
<i>Het schuilend kwaad.</i> S. St.	<i>Zij heeft een hooger' zin.</i> Ham.

Het ontbreekt echter niet aan uitlatingen waar geene ophooping van toonlooze lettergrepen plaats vindt, en dan is de aanleiding in de welluidendheid van den samenhang (den oratorischen numerus) te zoeken, b. v.:

<i>Een' vroegtijdigen dood.</i> S.	<i>In welk een afgrond.</i> v. d. H.
<i>Een' woesten grond.</i> v. d. P.	<i>Het leven wordt tot een last.</i> v. d. H.
<i>Een jodin van afkomst.</i> v. d. P.	<i>Alles heeft zijn' tijd en plaats.</i> S. St.
<i>Een stad; van een' naam.</i> v. d. P.	<i>Uit een schrijver van minder waarde.</i> S. St.

Men ziet uit het bovenstaande, dat zelfs het uitlatingsteeken menigmaal achterwege blijft.

Ook in den 4. nmv. van zulke voorbb. als wij § 156. IV. behandelden, blijft het lidw. een onverbogen: *de naam van een zwaarmoedig dweeper* v. d. H. *Van een hevig vijand en vervolger des Christendoms, werd hij in een warm vriend en ijverig Apostel van Jezus herschapen.* v. d. H.

Om kort te gaan, al wat wél luidt en daarbij niet met de duidelijkheid strijdt, is in dezen veroorloofd.

Verbuiging van telwoorden.

157. De grond getallen, dat is de getalnamen, zijn onverbuigbaar¹ met uitzondering van *een*, en de telwoorden van orde worden als gewone bijv. nmww. verbogen.²

¹ In zekere zeggingen zijn nogtans ook hier sporen van verbuiging: *wij zijn met ons tweeën, vieren* enz. Zoo ook kwartier over *rijten*; des nachts na *twaalf* enz. Althans Weil. Spr. bl. 181 heeft: *niet lang na zessen*; maar

wij zijn niet vreemd van het gevoelen dat de *n* hier bij abuis aangevoegd is; het grondgetal toch staat hier voor het telw. van orde; en gelijk men *twaaft ure*, *zes*, *vijs ure* enz. zegt voor de *twaaftde ure* in het enkelv., zoo zou men dan ook *twaaftve*, *zesse* enz. met de verzachtende *e* zeggen. Hiervoor pleit ook het bijbelsch gebr. *de twaaftve* en *de elve*, voor de *twaaft discipelen* enz.*

² Hiertoe brengt men ook de onbep. uitdrukkingen: *de hoeveelste* en *de zooveelste*.

Het telw. één met het bep. lidw. verbogen.

158. M.

V.

O.

1. <i>De eene</i>	<i>De eene</i>	<i>Het eene</i>
2. <i>Des eenen</i>	<i>Der eene</i>	<i>Des eenen</i>
<i>of van den eenen</i>	<i>of van de eene</i>	<i>of van het eene</i>
3. <i>Den eenen</i>	<i>Der, de eene</i>	<i>Het of aan het eene</i>
<i>of aan den eenen</i>	<i>of aan de eene</i>	<i>Het eene</i> ¹
4. <i>Den eenen</i>	<i>De eene</i>	

¹ Op dezelfde wijs verbuigt men *mijn eene*, *uw eene* enz. *Een*, als tegenovergestelde van *ander*, heeft ook een mrv. b.v.: *Weinig menschen houden de juiste maat; wat de eene te veel doen, doen de andere te weinig.*

De algemeene telwoorden.

159. Zoo noemt men gemeenlijk de onbep. hoeveelheids-benamingen, § 155 onder I. opgegeven. Wat hare verbuiging betreft merken wij het volgende aan:

I. *Veel*, *weinig*, wanneer geen bep. lid. of voornmw. voorop gaat worden niet verbogen, en staan zelfs bij het mrv. van zelfst. nmww. zonder *e* als teeken des mrvs. Men zegt even goed *veel menschen*, *weinig boeken*, als *vele menschen*, *weinige boeken*. Daarentegen: *De weinige berichten die tot ons gekomen zijn. Dit weinige voordeel.*

II. *Geen*, *eenig*, *menig*, *ieder* en *elk* kunnen volledig als ieder bijv. nmw. verbogen worden;¹ maar de 2. nmv. wordt altijd met *van* omschreven. Zulke spreekwijzen toch als: “Wij hebben geens dings gebrek,” zijn verouderd; men zegge: *aan geen ding. Elk en ieder op zich zelve*, dat is zonder zelfst. nmw. dulden een 2. nmv. M. of O. op s: *Ieders geloof is in zijn oog het beste. Elks huis behoorde in tijd van nood een toevlugt voor allen te zijn. Zoo ook een ieders en een iegelijks.*²

III. *Ettelijke* en *sommige* hebben uit den aard geen enkelv. Ook van deze ww. en van *veel* en *weinig* omschrijft men liefst den 2. nmv.³ *Alle en beide* dulden *aller* en *beider*: “*Aller oogen wachten op U.*” *Beider voorbeeld staat ter onzer leering opgeteekend.*

* In § 75 hebben wij aangetoond dat een telw. zoowel zelfst. als bijv. zijn kan. Zelfst. telww. worden niet verbogen; bijv., *wel*: daarom meenden wij dat het hier de plaats was om van verbuiging van telw. te handelen.

IV. Of *beide* buiten verbinding met een zelfst. nmw. eene *n* behoort aan te nemen, wordt door sommigen in twijfel gesteld, en het gebruik is hieromtrent niet eenparig.⁴

V. *Al* kan vóór een bep. lidw. of voorn. w. onverbogen blijven. *Al de koningen, al onze kinderen* enz.⁵ Wanneer het in het mrv. bij een voornmw. staat, of door een overtr. trap voorafgegaan wordt, luidt het *allen*.⁶

VI. *Alle* geldt zoo veel als *elk* of *ieder* in zeggingen gelijk deze: *alle oogenblik, alle uur, alle dag, alle jaar* enz. *Alle man spreekt er van. Alle waar is naar zijn geld. Alle hout is geen timmerhout.*

¹ Maar het is erer ver van af dat dit altijd zou geschieden; integendeel vindt men in deze en dergelijke ww. al zeer dikwijls de buigingsuitgg. verzwegen. Zie hier voorbb.

In de strikken van een ieder. S. St.
Die aan een iegelijk onzer gaven uitdeelt. v. d. H.
Dit moest een iegelijk mishagen. S. St.
Bij den een duurt deze staat langer dan bij den ander. v. d. H.

Tot het een zoowel als tot het ander. S. St.
Een iegelijk werden de oogen geopend. S. St.
Elk der wortels. Ham.
Wij beklagen een ieder. B.

² *Elkeen* en *iedereen* hebben in den 2 nmv. *elkeens* en *iedereens*, en het laatste bij omzetting een *ieders*, maar niet gelijk Weil. (Spr. bl. 186) opgeeft, eens *ieders* en nog minder eens *iederens*. Zoo ook in den deftigen stijl een *iegeelijks*.

³ Dit is niet zoo te verstaan als of wij de uitdrukking *sommiger* gevoelen en dergelijke meer, die onder anderen bij van der Palm voorkomen, als taalfout aanmerken. Het spraakgebr. moet niet aan banden liggen.

⁴ Zie hier eenige voorbb. van beiderlei gebruik:

Beide waren rampzalig. v. H.
Wanneer ik u beide zal ontvangen. v. H.

Mijne trouw jegens beide. v. H.
Vreugde en droefheid beide. v. d. H.
Ons verstand en gevoel beide. v. d. H.
Gedurig tusschen beide te gaan. S. St.
Beide zijn zij tot partijschappen opgehitst. S. St.

Onder Anjou en Leicester beide. S. St.
Beide zouden ons wel willen wijs maken. Ham.
Bij een oppervlakkig inzicht van beide. Ham.

Zoo zullen wij beiden weten. L. W.
Hetwelk u beiden begeerlijk toeschijnt. L. W.
Nieuwsgierigheid en hoop beiden. v. d. P.
Een van beiden moet plaats hebben. v. d. P.
Als waren die beiden te gelijk voortgebragt. v. d. P.
Het zou jammer voor ons beiden zijn. S. St.
Beiden woonden op de landhoeve. v. d. H.
Waar zij beiden aankwamen. v. d. P.

Weegt men het gezag der bovenstaande voorbb. dan zal men niet ligt tot een besluit komen. Zij die doorgaans de uitgaande *n* gebruiken, schijnen daarin de regelmaat van *alle*, dat buiten verbinding met het zelfst. *allen* luidt, op het oog te hebben; maar *alle* heeft een enkelt. en dat heeft *beide* niet, maar geeft uit kracht van zijne beteekenis even goed eene meerderheid te kennen, als *twee, drie, vier* enz. Waarom dan ook de uitgaande *n* onzes bedunkens overtollig wordt. Er zijn er die zich aan ons gevoelen aansluiten, maar nogtans meenen de *n* niet te kunnen missen, wanneer *beide* op twee voorwerpen terug wijst, die elk voor zich mrv. zijn. Wij hebben bij S. Stijl en anderen, sporen van dat gevoelen meenen te vinden in zulke voorbb. als dit: *De natuur brengt enkele menschen voort, die bekwaam zijn en tevens*

meer lust hebben, om af te breken, dan om te bouwen. Eene ergere soort is er van zulken, die zelfs hun eigen werk, eer het half voltrokken is, door ontijdige drift in duigen slaan. Leicester had met beiden eenige overeenkomst. S. S. Ook in zulke gevallen zouden wij de n gerust achterwege laten, en ons met het Latijnsche spraakgebr. van utrique niet bekreunen. Hoe minder slaafsche navolging van het Latijn men zich aanwent, des te meer kans heeft men om zuiver Hollandsch te spreken.

⁵ Wij zeggen *kan* onverbogen blijven, niet *moet*. Men houde dit wel in het oog, en onthoude zich van het vrije spraakgebr. door willekeurige voorschriften te boeijen. Wij maken deze aanm., omdat men in deze Kolonie, op gezag van “de eerste beginselen enz. van Hagoort” heeft doorgedrongen, dat al vóór een bep. lidw. of voornw. nooit verbogen wordt.

⁶ Het gebr. is hieromtrent zoo eenparig, dat wij ons met weinig voorbb. vergenoegen kunnen:

Wij allen hebben. v. d. H. Niet allen zijn wij. v. d. H. De landbouw, de nuttigste kunst van allen. S. S. Een enkel punt, maar het gewigtigste van allen. S. S. De stad Delft was de moedigste van allen. S. S.

Wanneer *alle* door omzetting van het zelfst. verwijderd is, schijnt het gebruik verdeeld.

De deuren waren allen gesloten. v. H.

Mijne boeken zult gij nu wel alle kennen. v. Heusden.

Wij houden het met het laatste voorb.

Wederom lezen wij bij v. Hall: *de beelden zijner voorvaderen, alle voorzien van opschriften,—waar wij allen als plaatsvervangend zouden verkiezen.*

Bijvoegelijke naamw. onverbogen.

160. Gelijk de grondgetallen onverbogen blijven, zoo is het ook met de ww. *allerlei* en *allerhande*, *eener-*, *veler-* en *menigerlei* of *eener-* *veler-* *menigerhande* en met de zoogenaamde stoffelijke bijv. nmww. als *houten*, *zijden*, *gouden* enz.

Voorts blijft ieder bijv. naamw. onverbogen, wanneer het niet onmiddellijk voor het zelfst. staat: b. v. *Deze huizen zijn fraai* (niet *fraaije*). *Voor zoo rijk eenen man is de plaats niet duur*, (niet *rijken* en *dure*).

Over trappen van vergelijking.

161. Dezelfde eigenschappen vertoonen zich in verschillende voorww. in meerderen of minderen graad. Dit meerdere of mindere als wijziging der eigenschap, maar niet van het zelfst., wordt door zekere buiging van het bijv. nmw. uitgedrukt, en daarom schrijft men aan bijv. nmww. *trappen* of *graden van vergelijking* toe.

Welke, en hoeveel er zijn.

162. Wanneer men aan eenig voorw. eene eigenschap in ruimer mate toeschrijft dan aan een ander, dan heet dit de *vergrootende* of *verhoogende* trap: *De deugdzame arme is gelukkiger dan de rijke booswicht*. Kent men eene eigenschap in de ruimste maat aan eenig voorw. toe, dan heet dit de *overtreffende* trap: *Cresus was de rijkste*

koning van zijnen tijd. Van alle vogels is de struis de grootste, en het kolibrietje de kleinste. Oneigentlijk noemt men het den stelligen trap van een bijv. nmw., wanneer eene eigenschap buiten vergelijking aan een voorw. wordt toegekend: een ernstig man, eene onderhoudende geschiedenis enz.

Er zijn dus twee trappen van vergelijking: *de vergrootende en de overtreffende.*

Hoe zij uitgedrukt worden.

163. Voor den vergr. trap voegt men *er* en voor den overtr. *st* achter het bijv. nmw. gelijk men in de voorbb. hierboven gegeven kan opmerken. Wanneer het bijv. nmw. op *r* uitgaat vlecht men welluidendheidshalve eene *d* in; maar dit ook achter *n* en *l* te doen is onnoodig: men zegge dus *zwaar, zwaarder; guur, guurder; maar klein, kleiner; vol, voller, niet kleinder of volder.* De overtr. trap wordt somtijds versterkt door voorvoeging van *aller*: *De allerfraaiste muziek. Zoo ook allerbest, en in de gemeenzame taal opperbest.*

Hoe omschreven, en wanneer.

164. In plaats van *er* en *st* bedient men zich van *meer* en *meest* vóór het onveranderde bijv. nmw. om de trappen van vergel. te omschrijven; en dit heeft plaats zoo dikwijls de welluidendheid zulks vordert. Onder anderen in deelww. van wkww. die op twee toonlooze lettergr. uitgaan: *ontluisterend, verbijsterend, verteederd, b. v.: Het meest verteederd gedeelte van den brief werd bij het voorlezen verzwegen. Deze daad is voor zijn karakter nog meer ontluisterend, dan al zijn overige misstappen.*

Hoe met zamenstellingen te handelen.

165. In zamengest. ww. voege men de uitgg. aan het laatste gedeelte: *volkomener, welluidender, goedhartigste, zwaarlijvigste, hardvochtigste, niet zwaarderlijvig, hardervochtig. Zoo ook goedkoop, goedkoopster, goedkoopst. Wil men met sommigen liever beter koop, best koop zeggen; het laat zich ook verdedigen.¹*

¹ Over de vraag welke van beide uitdrukkingen de voorkeur verdient was verschil van gevoelen tusschen Bild. en Siegenb. De ontmoeting was van den kant van B. om er het minste van te zeggen, niet al te heusch; terwijl het proces hangende was, werd er door Professor Cras met Professor Kinker over gecorrespondeerd. De brieven van Cras over dit onderwerp zijn voor het nageslacht verloren. De overige stukken van het proces zijn te vinden Bild. Spr. bl. 110--112; Siegenb. Taalk. Bedenk. bl. 89 en Kinkers Beoord.

enz. bl. 58 en volg. Wij berusten gaarne in de uitspr. van Kinker, die beide zeggingen goedkeurt, terwijl hij *goedkoop*, *goedkooper*, *goedkoopst* voor bijv. nmw. en *goedkoop*, *beterkoop*, *bestkoop* voor bijw. houdt. Een ding is *goedkooper* dan een ander wanneer het minder geld kost; men koopt het eene *beterkoop* dan het andere wanneer men naar evenredigheid meer waarde voor zijn geld krijgt. Een jong paard dat mij Rds. 300 kost, is immers *beterkoop* ingekocht dan een oude knol van honderd. De laatste mag al *goedkooper* zijn, maar wanneer ik van het dier geen dienst heb, dan is immers naar het spreekw. "*goedkoop duurkoop*."

*Onregelmatige verhooging*¹ van sommige bijv. naamw.

166. Deze zijn weinig in getal, en het onregelmatige bestaat daarin, dat het ontbrekende van één woord uit een ander van gelijke beteekenis wordt aangevuld:

Goed, beter, best,
 Veel, meer, meest,
 Weinig, minder, minst, waarvoor men ook
Weiniger, weinigst, zeggen kan.

¹ Men houde mij dit nieuwe kunstw. ten goede. Het is het Hoogd. *Steigerung*. Het is dunkt mij verstaanbaar, en spaart eene slepende omschrijving uit.

Andere geheel of gedeeltelijk onvatbaar voor verhooging.

167. De beteekenis van vele bijv. nmww. sluit het denkb. van trappen uit. Tot de zoodanige behooren:

1. De stoffelijke: *houten, steenen, gouden* enz.;
2. Verre weg de meeste omstandigheids ww., waarover men § 155 van 1. tot 3. kan nazien;
3. Alle zamenstellingen die den bedoelden graad waarin men eene eigenschap toekent naauwkeurig bepalen: *vuurrood, ijskoud, gitzwart, ijzersterk*;
4. Alle die den hoogst mogelijken graad uitdrukken: *almachtig, overalteenwoordig, ontelbaar, eeuwig*, enz.¹
5. Sommige die alleen den overtreffenden trap hebben: *de opperste, voorste, achterste, bovenste, onderste* enz.

¹ Dat men *rolmaakter, volmaaktste* enz. zegt, strijdt hier niet mede; want zulke ww. moeten niet overal in den letterlijken zin worden opgevat.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

VOORNAAMWOORDEN.

Derzelver aard en verdeeling.

168. Hierover is § 80 uitvoerig gehandeld. Wij houden ons intusschen aan de gebruikelijke onderscheiding,